

EKONOMSKI POLOŽAJ I SLOBODA MEDIJA U RASINSKOM OKRUGU



Kruševac, Septembar, 2022.

Naziv izveštaja:

“Ekonomski položaj i sloboda medija u Rasinskom okrugu”

Septembar, 2022.

Izdavač:

Centar za istraživačko novinarstvo Kruševac – CINK

Autor:

Saša Paunović

Urednik:

Slaviša Milenković

Grafički dizajn:

LAVIT Kruševac

Ova publikacija je nastala u okviru Programa malih medijskih grantova koji finansira Ambasada SAD a administrira Media&Reform Centar Niš.

Stavovi, mišljenja i zaključci izneseni u publikaciji nužno ne izražavaju stavove MRCN i Ambasad SAD već isključivo autora.

Uvod

Novinari i medijski stručnjaci saglasni su u tome da je sloboda medija u Srbiji na niskom nivou i da je u padu već nekoliko godina. Razlozi za takvo stanje su, pre svega, u tome što se mediji kontrolišu na različite načine, a nezavisni mediji i novinari koji rade u skladu sa profesionalnim standardima su pod stalnim pritiskom. Posebno su ugroženi mediji na lokalnom nivou¹.

Novinari pribegavaju autocenzuri iz straha za egzistenciju, straha od gubitka posla, a pogotovo su na udaru novinari koji rade u malim, lokalnim medijima. Anketa sprovedena među novinarima je pokazala da najsnažnije efekte na rad novinara imaju uticaji iz izvršne vlasti, 69% anketiranih novinara se suočilo bar sa jednim oblikom uticaja predstavnika organa vlasti².

Lokalni mediji na tržištu oglašavanja prihoduju vrlo malo. Analiza Regulatornog tela za elektronske medije pokazuje da čak 89% udela u oglašavanju pripada televizijskim stanicama s nacionalnom pokrivenošću, te da se od 15 najvećih komercijalnih oglašivača u Republici Srbiji nijedan ne oglašava na lokalnim, pa čak ni na regionalnim stanicama³.

Većini medija za opstanak su neophodna sredstva koja se dodeljuju na javnim konkursima za sufinansiranje medijskih projekata od javnog značaja. Raspodela sredstava na lokalnom nivou je pod veoma jakim uticajem politike što znatno ugrožava rad medija i utiče na njihovu uređivačku politiku.

Cilj projekta "Ekonomski položaj i sloboda medija u Rasinskom okrugu" bio je da se kroz analizu više faktora koji utiču na rad medija i novinara (kvantitativna i kvalitativna analiza medijskih sadržaja, vlasnička struktura, broj i karakteristike komercijalnih oglasa, raspodela sredstava na medijskim konkursima), ali i kroz anketu sa zaposlenima u medijima, urednicima i menadžerima sagleda socio-ekonomski položaj novinara i ukaže na povezanost uređivačke politike, ekonomskih i političkih uslova u kojima mediji rade.

¹ *Indikatori za nivo slobode medija i bezbednosti novinara, 2018. godine*

² *Indikatori za nivo slobode medija i bezbednosti novinara, 2018. godina*

³ *Lokalni medija za bolje društvo – nacionalni izveštaj – Srbija, NUNS, mart 2022.*

1. Analiza medijskih sadržaja

U sklopu projekta “Ekonomski položaj i sloboda medija u Rasinskom okrugu” Centar za istraživačko novinarstvo Kruševac – CINK je pratio i analizirao medijske sadržaje u osam medija iz ovog okruga.

Sadržaji su praćeni u periodu 1. mart – 30. april 2022. godine u sledećim medijima: portal Bruska stvarnost, portal RTV Brus, portal RTV Trstenik, portal CentarPress, novine “Grad” (mesečnik), list “Pobeda” (dvonedeljnik), portal TV Jefimija i portal RTK.

Specifičnost monitoringa u posmatranom periodu bila je predizborna kampanja kao i postizborne radnje što je, svakako, uticalo na uređivačku politiku medija.

Analizirana je zastupljenost predstavnika državnih organa u prilogima, zastupljenost predstavnika lokalnih organa vlasti, direktora i predstavnika javnih preduzeća i ustanova, zastupljenost stranaka opozicije i njihovih funkcionera, organizacija civilnog društva, marginalizovanih grupa (nacionalne manjine, osobe sa invaliditetom...), neformalnih grupa građana...



Portal StvarnostOnline

U martu objavljeno ukupno sedam priloga. Dva pozitivna priloga odnosila su se na delovanje predstavnika lokalne vlasti, dok je pet priloga bilo neutralno.

U aprilu objavljeno pet priloga. U četiri priloga pojavljivali su se predstavnici lokalne vlasti, dva puta u pozitivnom i dva puta u neutralnom kontekstu. Jedan prilog odnosio se na predstavnike marginalizovanih grupa.

RTV Brus – portal

U mesecu martu objavljeno je osam priloga. Dva priloga su u pozitivnom svetlu tretirala predstavnike lokalne vlasti, dok je šest priloga bilo neutralno. Po jedan prilog se odnosio na predstavnike državnih organa vlasti, lokalne vlasti, opozicije i direktore javnih preduzeća i ustanova, a dva priloga na organizacije civilnog društva.

U aprilu je objavljeno ukupno devet priloga. Dva priloga su u pozitivnom svetlu predstavila nosioce lokalne vlasti, a jedan marginalizovane grupe. Šest priloga je bilo neutralno.

RTV Trstenik – portal

U martu je objavljeno ukupno 16 priloga. Šest priloga je u pozitivnom svetlu govorilo o aktivnostima lokalne vlasti, a jedan o delovanju državnih organa. Od devet priloga neutralnog karaktera tri su se odnosila na državne organe, a po dva na direktore javnih preduzeća i organizacije civilnog društva.

U mesecu aprilu je objavljeno 16 priloga od kojih je 10 bilo pozitivno. Šest se odnosilo na lokalnu vlast, a po jedan na državnu vlast, direktore, organizacije civilnog društva i marginalizovane grupe.

CentarPress – portal

U martu je publikovano devet priloga. Dva su u pozitivnom svetlu govorila o aktivnostima predstavnika lokalne vlasti, dok je sedam priloga bilo u neutralnom tonu.

U aprilu 2022. godine objavljeno je ukupno sedam priloga. Četiri su se odnosila na delovanje predstavnika lokalne vlasti, dva pozitivna i dva neutralna.

RTK – portal

U martu je na ovom portalu objavljen ukupno 161 prilog, od čega je 147 bilo u pozitivnom tonu, a 14 neutralno. Najviše pozitivnih priloga, 55, odnosilo se na direktore javnih preduzeća i ustanova, a nešto manje, 51, na predstavnike lokalne vlasti. Predstavnicima državnih organa vlasti bili su zastupljeni u 28 priloga, organizacije civilnog društva u 10, a marginalizovane grupe u dva. Stranke opozicije su predstavljene kroz jedan pozitivan i tri neutralna priloga.

Tokom meseca aprila objavljeno je nešto manje priloga nego u prethodnom mesecu, 107. Ukupno 78 priloga je u pozitivnom kontekstu tretiralo delovanje predstavnika državne vlasti (20), lokalne vlasti (32) i direktora javnih preduzeća (26). Osam pozitivnih priloga se odnosilo na organizacije civilnog društva, a tri na marginalizovane grupe.

TV Jelmija – portal

U martu je ukupno publikovano 67 priloga, 46 pozitivnih i 21 neutralan. Predstavnicima lokalne vlasti su bili zastupljeni u 14 pozitivnih priloga, direktori i predstavnici javnih preduzeća i ustanova u 13, a državnih organa vlasti u 10. Organizacije civilnog društva su bile zastupljene u sedam pozitivnih priloga.

U aprilu su publikovana 63 priloga od kojih je 45 bilo u pozitivnom tonu. Po 14 priloga odnosilo se na predstavnike lokalne vlasti i direktore javnih preduzeća i ustanova, a po osam na organizacije civilnog društva i predstavnike državnih organa vlasti.

List "Pobeda"

Analizirani su brojevi 66 od 18.03.2022. godine, 67 od 25.03.2022. godine, 68 od 31.03.2022. godine, 69 od 15.04.2022. godine i 70 od 29.04.2022.

Ukupno je u ovih pet izdanja objavljeno 114 priloga. Od toga je 75 bilo u pozitivnom, a 39 u neutralnom tonu. Negativno intoniranih priloga nije bilo. Kada je reč o novinskim formama najčešće su objavljivane vesti, izveštaji i kraći tekstovi. Takođe je objavljeno i pet intervjua.

U priložima su najčešći akteri bili predstavnici lokalnih organa vlasti, 33 puta pozitivno i 12 puta neutralno. Direktori i predstavnici javnih preduzeća i ustanova su bili glavni akteri 26 priloga, 14 pozitivnih i 12 neutralnih, a predstavnici državnih organa u 15 od čega 14 pozitivnih.

Organizacije civilnog društva su bile predstavljene kroz 13 priloga, a marginalizovane grupe u samo jednom. Stranke opozicije uopšte nisu bile zastupljene tekstovima u analiziranom periodu.

Novine "Grad"

Analizirani su brojevi 754 od 11.03.2022. godine, 755 od 25.03.2022. godine, 756 od 08.04.2022. godine i 757 od 22.04.2022. godine i 65 objavljena priloga.

Ukupno je 29 priloga okarakterisano kao "pozitivno", 35 kao "neutralno" i jedan kao "negativan". Najviše prostora dobile su organizacije civilnog društva o kojima je objavljeno 12 pozitivnih i sedam neutralnih priloga. Neformalne grupe građana dobile su prostor u četiri teksta, a marginalizovane grupe u jednom.

Predstavnicima državnih organa dobili su prostor u samo sedam priloga, pet pozitivnih i dva neutralna, a funkcioneri lokalne vlasti u 12, četiri pozitivna, sedam neutralnih i jednom negativnom. Isto toliko prostora dobili su direktori i predstavnici javnih preduzeća i ustanova.

"Grad" je jedini medij u kojem je opozicija dobila nešto značajniji prostor. Evidentirano je deset priloga od kojih su devet bili neutralni, a jedan pozitivan.

Ukupno je u posmatranom periodu evidentirano i analizirano 654 priloga. Predstavници državnih organa bili su predstavljeni u 114, lokalnih organa vlasti u 223, a direktori i drugi predstavnici javnih preduzeća i ustanova u 175. Dakle, **predstavници nekog nivoa vlasti bili su zastupljeni u 512 priloga, odnosno 78,28% priloga**. Opozicija je u tom periodu bila predstavljena u samo 19 priloga, organizacije civilnog društva u 86, a marginalizovane grupe u 15.



2. Koncentracija medijskog vlasništva i konkurencije

Ukupno 20 od 29 registrovanih medija iz Rasinskog okruga nalazi se u stopostotnom vlasništvu privatnika, pokazuju podaci Agencije za privredne registre.

Radoica Milosavljević iz Kruševca u svom vlasništvu ima šest medija, odnosno dve kompletne medijske kuće – RTV Kruševac i RTV Brus, koje imaju registrovane televizije, radio stanice i internet portale.

Radoica Milosavljević je RTV Brus kupio avgusta 2015. godine za 10.200 evra, a RTV Kruševac krajem 2015. godine za 14.000 evra.

RTV Trstenik, koja u svom sastavu takođe ima tri medija, ima nešto drugačiju vlasničku strukturu. Najveći vlasnički udeo ima Velibor Jovanović – 69,18 odsto. Glavna i odgovorna urednica Anica Miletić poseduje 21,01 odsto preduzeća, a ostali članovi manje od 10 odsto.



RTV Trstenik je bila neuspešno privatizovana u prvom krugu privatizacije avgusta 2015. godine. Konzorcijum fizičkih lica, čiji je ovlašćeni predstavnik bio Vladimir Stevanović, izlicitirao je najvišu cenu od 177.000 evra koja je bila šestostruko veća od početne, ali je nekoliko dana kasnije odustao od ponude.

U drugom krugu konzorcijum zaposlenih i građana na čelu sa Aleksandrom Đalićem izlicitirao je iznos od 121.000,00 evra, a zatim odustao, kao i drugoplasirani ponuđač, jer nisu mogli da uplate izlicitirani iznos.

Nakon toga, rešenjem Ministarstva privrede, kapital RTV Trstenik bez naknade je prenet na četiri aktuelna i bivša zaposlena u ovom mediju koji su na to imali pravo. Novembra 2016. godine novi većinski vlasnik postao je Velibor Jovanović.

Vlasnici TV i radio Diskosa iz Aleksandrovca su Milomir Knežević (57,43 odsto) i Miodrag Milutinović (42,57 odsto).

DOO Albos, koji izdaje novine "Grad" i portal Krusevacgrad.rs, je u stopostotnom vlasništvu direktora Dejana Miladinovića, kao i listovi "Pobeda" (Nikola Popović) i "Rasina Press" (Gvozden Zdravić), Radio Rubin (Miloš Milošević), Radio Čigra (Dragan Bošković) i Radio Antena (Dejan Milenković).

Kao vlasnik TV Plus u APR-u se navodi SACO doo, čiji je vlasnik Vladan Gašić, dok je portal TVPlus.rs u posedu Irene Gašić, Vladanove majke.

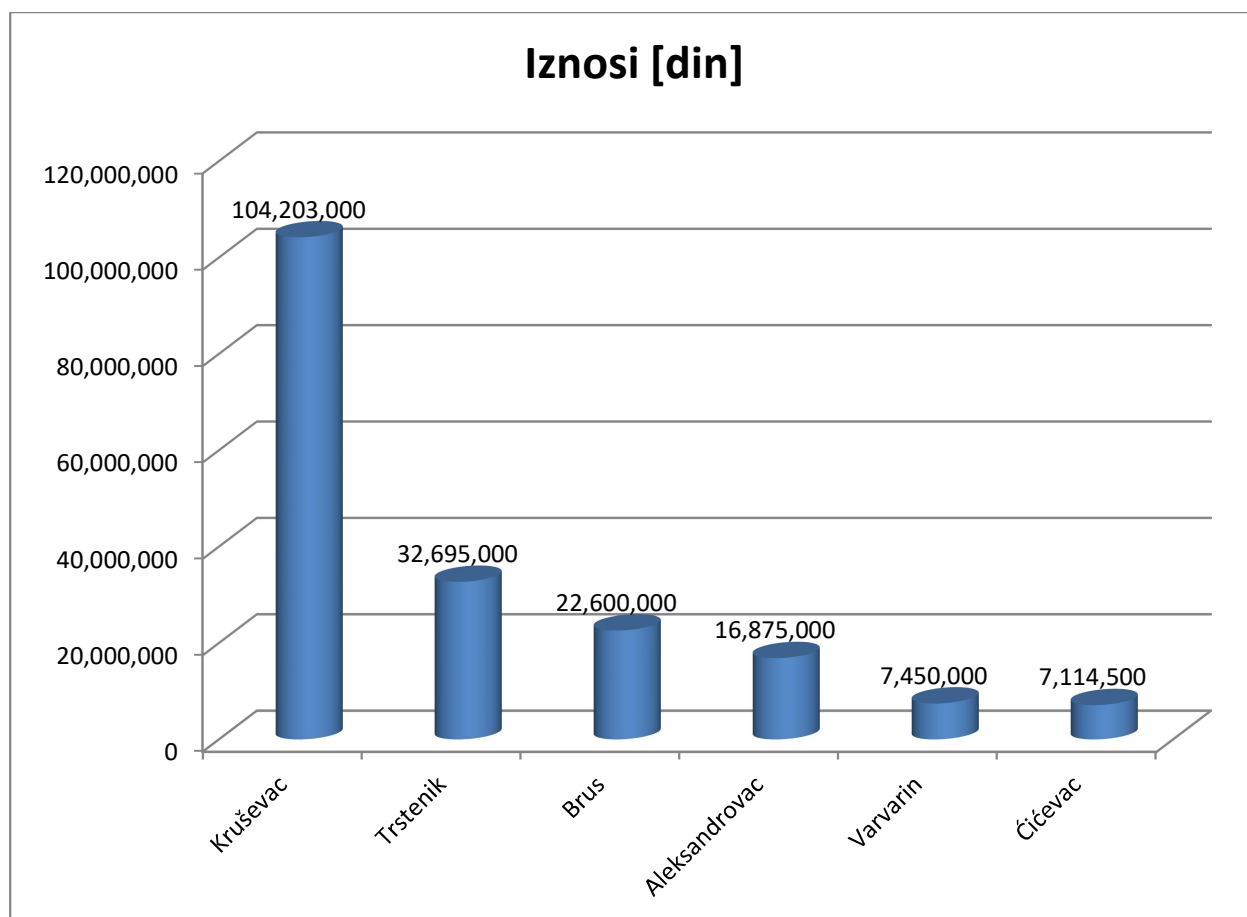
Natalija Moskovljević Miletić i njena preduzetnička radnja Old partners Brus su vlasnici novina "Bruska stvarnost" i portala Stvarnost Online.

Medijska kuća u kojoj su TV Jefimija i internet portal Jefimija može se podvesti pod kombinovano vlasništvo. Preduzeće za reklame, usluge i TV program Jefimija doo, vlasništvo Gorana Nikolića, se vodi kao izdavač TV Jefimije dok je portal u vlasništvu Marina Nikolić PR Agencija za reklamu Kanal 12-037.

Preostalih pet medija za izdavače imaju udruženja građana. Izdavač KruševacPressa i portala Prijateljstvo.com je Centar za istraživačko novinarstvo Kruševac – CINK, CentarPressa udruženje "Mlado srce" iz Trstenika, "Bruskog kofera" istoimeno udruženje, a KruševacLinka udruženje Liga za istraživačko novinarstvo Kruševac.

3. Raspodela sredstava na javnim konkursima za finansiranje medija

U periodu od 2015. do 2021. godine, lokalne samouprave u Rasinskom okrugu su za sufinansiranje projekata od javnog interesa iz oblasti javnog informisanja utrošile 190.937.500 dinara ili nešto više od 1,62 miliona evra.



Grafik 1 - Ukupan iznos koji su lokalne samouprave opredelile za sufinansiranje medijskih projekata od javnog značaja u periodu 2015.- 2021. godina – u dinarima

Najviše novca od početka projektnog sufinansiranja medijima je podeljeno u Gradu Kruševcu. Ukupno je za sedam godina raspodeljeno 104.203.000 dinara.

Najviše sredstava, kao pojedinačni medij, dobila je TV Kruševac – 42.300.000 dinara. Ova regionalna televizija je najmanje novca dobila 2016. godine – 6.400.000 dinara, a najviše 2021. godine – 7.500.000 dinara.

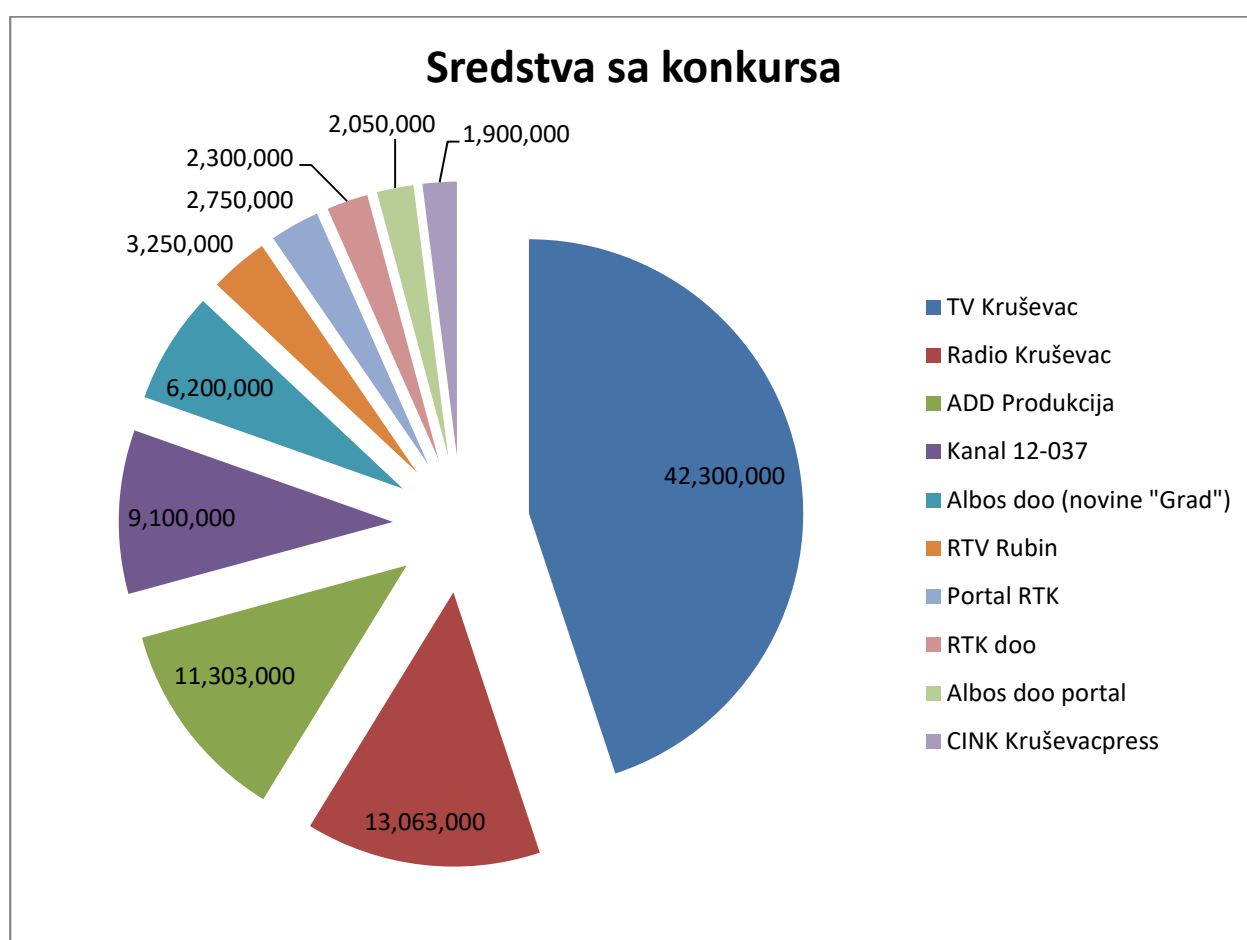
Na drugom mestu po dodeljenom novcu je Radio Kruševac sa 13.063.000 dinara. Ukupno su tri medija iz sastava RTV Kruševac, televizija, radio i internet portal, iz budžeta Grada Kruševca dobila 60.413.000 dinara što je oko 58% od ukupnog iznosa koji je dodeljen u sedmogodišnjem periodu za javno informisanje.

ADD Produkcija iz Kruševca, koja je de facto vlasnik RTV Plus, dobila je 11.303.000 dinara dok je na četvrtom mestu, kao pojedinačni medij, Kanal 012-37 odnosno TV Jefimija sa 9.100.000 dinara.

Novine "Grad" su iz gradskog budžeta od 2015. do 2021. godine prihodovale 6.200.000 dinara, a kompletna medijska kuća Albos Doo (novine i internet portal) ukupno 9.550.000 dinara.

Rubin Radio je za sedam godina dobio 3.250.000 dinara, a Centar za istraživačko novinarstvo Kruševac, portal KruševacPress, 1.900.000 dinara.

Više od million dinara, u posmatranom periodu od 2015. do 2021. godine, dobili su još i list "Pobeda", 1.672.000 dinara, i Pahuljica Tim (produkcija), 1.100.000 dinara.



Grafik 2 - Sredstva dodeljena na konkursima za javno informisanje koje je raspisao Grad Kruševac (2015.-2021.) – u dinarima

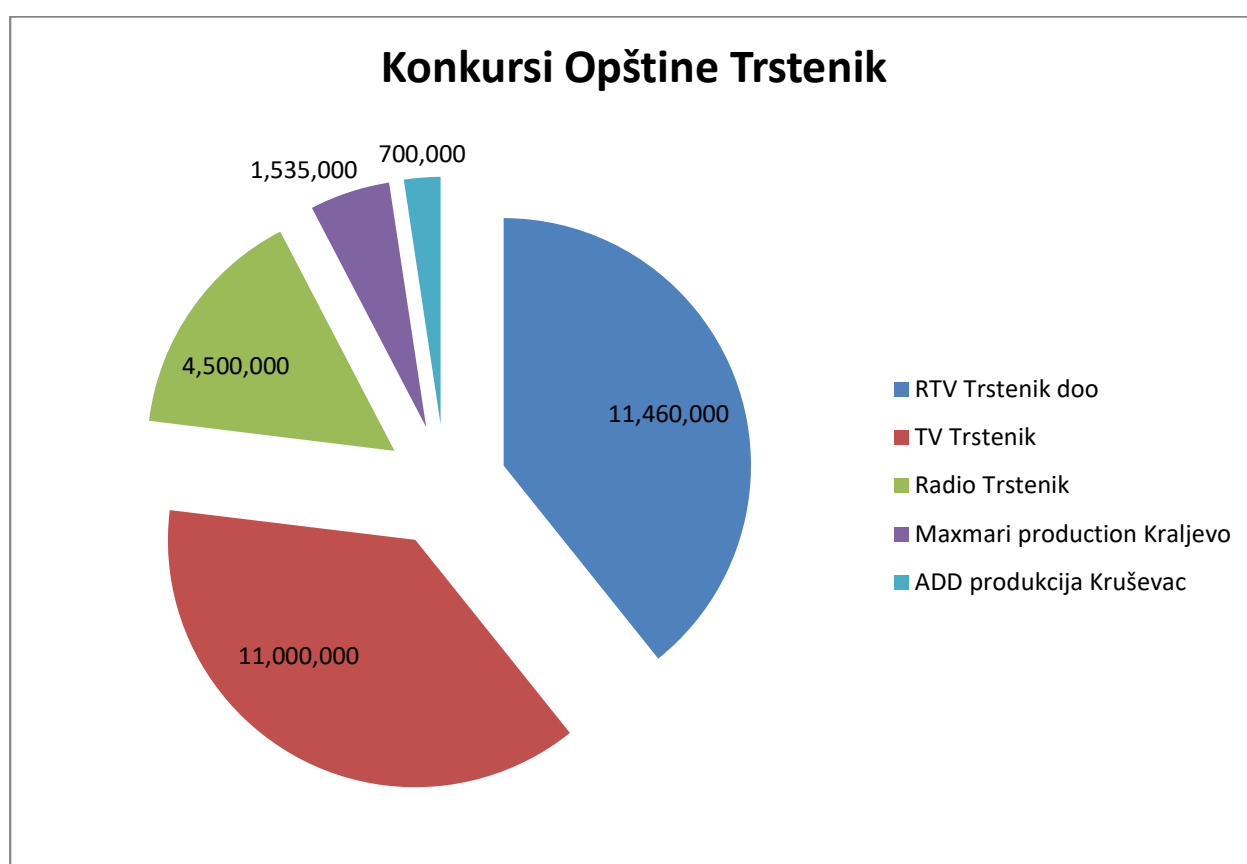
Za Grad Kruševac je karakteristično da novac na medijskim konkursima uglavnom daje medijima iz ovog grada, eventualno Rasinskog okruga. Samo tri medija registrovana van ovog okruga (RTV Belle Amie Niš, Srpska naučna televizija Beograd i Helloanimation Niš) dobila su sredstva na konkursima koje je raspisao Grad Kruševac i to po jednom u iznosu od 100.000 do 175.000 dinara.

Opština Trstenik je za javno informisanje od 2016. do 2021. godine utrošila 32.695.000 dinara i takođe je najviše novca dodelila medijima iz Trstenika i Rasinskog okruga.

Medijska kuća RTV Trstenik (televizija, radio, internet portal) dobila je na konkursima Opštine Trstenik čak 30.560.000 dinara što je 93,47% od ukupno dodeljenog novca za javno informisanje!

Maxmari Produkciji iz Kraljeva je na konkursima u Trsteniku pripalo 1.535.000 dinara, RTV Kruševac 1.000.000 dinara, a ADD produkciji iz Kruševca 700.000 dinara.

Ostali učesnici na konkursima uglavnom su dobijali manje iznose, uglavnom oko 100.000 dinara.



Grafik 3 - Sredstva dodeljena na konkursima za javno informisanje koje je raspisala Opština Trstenik

Opština Brus konkurs za sufinansiranje projekata javnog informisanja za 2015. godinu nije raspisala, a nakon toga je utrošila 22,6 miliona dinara. Najviše sredstava opredeljeno je 2017. i 2018. godine, po šest miliona dinara, a najmanje 2020. godine, samo 1.100.000 dinara.

Pojedinačno i u ovoj opštini najviše sredstava pripalo je TV Kruševac, 2.600.000 dinara. Kompletnoj medijskoj kući RTV Kruševac pripalo je na konkursima u Brusu

6.640.000 dinara, dok je na drugom mestu RTV Brus sa 4.505.000. Obe ove medijske kuće su u vlasništvu Radoice Milosavljevića iz Kruševca, što znači da su mediji koji pripadaju istoj osobi dobili ukupno 11.145.000 dinara, što je nešto manje od polovine ukupnog iznosa.

Medijskoj kući "Old Partners" iz Brusa pripalo je 3.881.000 dinara, a listu "Rasina Press" (Zdravić Press doo) ukupno 3.000.000 dinara.

Za Brus je karakteristično da je solidna sredstva opredelio za projekte koje su radile beogradske medijske kuće. Media Centar iz Beograda je u dva navrata dobio značajna sredstva u ukupnom iznosu od 564.000 dinara, dok je preduzeće DanGraf 2019. godine dobilo 325.000 dinara.

Susedna opština Aleksandrovac je za sufinansiranje medijskih projekata od javnog interesa u prethodnih sedam godina utrošila 16.875.000 dinara.

Na prvom mestu po ukupnom iznosu je lokalna medijska kuća RTV Diskos (televizija, radio) sa 4.380.000, dok je nešto manje novca dobila RTV Kruševac, 3.950.000 dinara. TV Melos iz Kraljeva dobila je u periodu od 2016. do 2018. godine 2.400.000 dinara. U poslednje četiri godine ukupan iznos od 1.350.000 dinara dobio je Boban Pribanović, preduzetnik iz Aleksandrovcu, registrovan za "konsultanske aktivnosti, marketing, ugostiteljstvo i izdavaštvo Župa Okeanija", mada nijedan medij sličnog imena nije upisan u Registar medija APR-a!

I u Aleksandrovcu su odBORILI tri projekta izdavačkog preduzeća DanGraf iz Beograda (list "Danas") za koje je opredeljeno ukupno 565.000 dinara.

Opštine Varvarin i Čičevac su poznate po skromnim izdvajanjima za medije. U Varvarinu je za sedam godina u ove svrhe potrošeno 7.450.000 dinara, a Čičevcu 7.114.500 dinara.

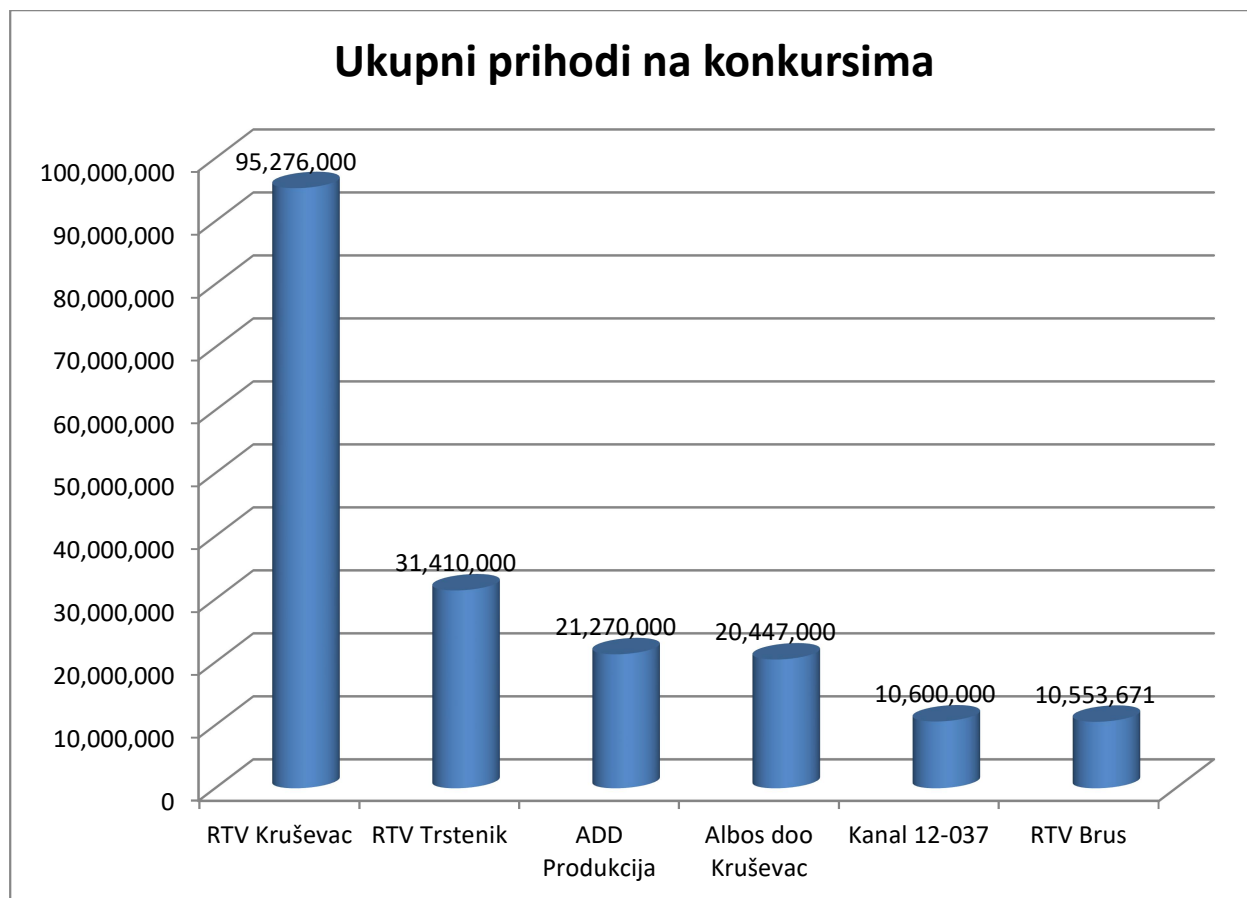
U obe opštine najviše novca je pripalo RTV Kruševac. Od opštine Varvarin su dobili 3.823.000 dinara, a od Čičevca 2.750.000 dinara.

U Varvarinu su u analiziranom periodu više od million dinara dobile još samo novine "Grad" (Albos doo) – 1.542.000 dinara.

Na konkursima u Čičevcu Kanal M iz Paraćina je dobio ukupno 1.540.000 dinara, Kanal 12-037 iz Kruševca (TV Jefimija) 1.350.000 dinara, a ADD Produkcija iz Kruševca million dinara.

Ako novcu dobijenom na konkursima lokalnih samouprava u Rasinskom okrugu dodamo i sredstva podeljena na konkursima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije dobijamo podatak da je najviše sredstava od medijskih kuća iz Rasinskog okruga otišlo na račune RTV Kruševac, ukupno 95.276.000 dinara. Prevedeno u evro, prema aktuelnom kursu, to je nešto više od 811.000 evra. U ovu

sumu su uračunata sredstva koju su na konkursima dobili RTK Kruševac d.o.o. , televizija, radio i internet portal.



Grafik 4 - Ukupni prihodi medijskih kuća na konkursima

Na drugom mestu je RTV Trstenik sa iznosom od 31.410.000 dinara. Ova medijska kuća je na konkursima Ministarstva kulture i informisanja dobila 3.850.000 dinara, a ostatak na konkursima u svojoj opštini.

ADD Produkciji je pripalo 21.270.000 dinara, 6.250.000 od Ministarstva kulture i informisanja, a ostatak od lokalnih samouprava.

Dalje sledi Albos d.o.o. koji je prihodovao 20.447.000 dinara na konkursima od čega 9.275.000 dinara od Ministarstva kulture i informisanja.

Kanal 12 – 037 je preko konkursa i projekata obezbedio 10.600.000 dinara, a RTV Brus 10.553.671 dinara.

Mediji u vlasništvu Radoice Milosavljevića, RTV Kruševac i RTV Brus, ukupno su na raznim konkursima dobili 105.829.671 dinar ili oko 900.000 evra.

Reviji “Pobeda” je pripalo 5.222.000 dinara, preduzeću “Old Partners” iz Brusa 4.731.000 dinara, Centru za istraživačko novinarstvo Kruševac – CINK 4.583.000 dinara, RTV Rubin iz Kruševca 3.690.000 dinara, a “Zdravić Pressu” 3.450.000 dinara.

4. Analiza oglašivača

Dvomesetni monitoring i analiza oglašivača u osam registrovanih medija koji rade na području Rasinskog okruga rađeni su tokom juna i jula 2022. godine. Analizirana su dva štampana medija i šest portal od kojih su tri deo većih medijskih kuća (ista grupa medija kao i kod analize medijskih sadržaja, videti poglavlje 1).

U nacionalnom izveštaju "Lokalni mediji za bolje društvo", objavljenom u martu ove godine, navodi se da lokalni mediji na tržištu oglašavanja prihoduju vrlo malo. Analiza Regulatornog tela za elektronske medije pokazuje da čak 89 odsto udela u oglašavanju pripada televizijskim stanicama s nacionalnom pokrivenošću, te da se od 15 najvećih komercijalnih oglašivača u Republici Srbiji nijedan ne oglašava na lokalnim, pa čak ni na regionalnim stanicama.

Prema informacijama dobijenim od direktora i vlasnika mediji u Rasinskom okrugu od oglašivača prihoduju jedva 10 do 15 odsto od ukupnog prihoda.

U posmatranom periodu novine "Grad", koje izlaze od 2002. godine, objavile su dva broja. Ukupno je registrovano sedam reklama (takozvanih "markica") čiji su naručioci dva lokalna javna preduzeća, Specijalna bolnica Ribarska banja i privatna očna klinika. Pored toga objavljeno je osam poslovnih oglasa čiji su naručioci bili JP Poslovni centar, Opšta bolnica, Grad Kruševac, JP Pošta Srbije i Ministarstvo zaštite životne sredine.

Dvonedeljni "Pobeda" je u analiziranom periodu publikovao četiri broja. Ovaj lista ima samo dva komitenta kada su u pitanju reklame – PPT Namenska i JAT Apartmani. Pored toga, objavljeno je i devet oglasa čiji su naručioci bili Grad Kruševac i JKP Vodovod Kruševac.

Oglašivači i reklame na portalima analizirani su u periodu od 1. juna do 27. jula tako što je jednom nedeljno rađen odgovarajući presek.

Portal Bruska stvarnost je u posmatranom periodu imao šest reklama – markica čiji su naručioci bili preduzetnici i organizacije sa područja opštine Brus.

Portal RTV Brus je reklamirao samo tri komitenta – Dom zdravlja Sloga Medic, Brmin Petrol i Privrednu komoru Srbije.

Portal RTV Kruševac, koja je najgledaniji i najuticajniji medij u okrugu, takođe je imao samo tri komitenta iz biznis sektora – kompaniju "Kromberg i Šubert", "Univerexport" i, u nešto kraćem periodu, "Matis nameštaj". Ono što je karakteristično za ovaj portal je solidan broj oglasa Google Advertising servisa.

TV Jefimija je u analiziranom periodu imala samo jednu reklamu, Regionalne privredne komore, dok CentarPress nije imao nijednu komercijalnu reklamu, već samo dva nekomercijalna oglasa.

Ubedljivo najviše reklama od svih posmatranih medija imao je portal RTV Trstenik, ukupno 12. Međutim, većina tih reklama je za javna preduzeća i ustanove iz Trstenika, kao i za preduzeća koja su nekada pripadala holdingu "Prva petoletka". Reklamni prostor imali su Opština Trstenik, Narodni univerzitet, JKP Energetika, Predškolska ustanova Biseri, Narodna biblioteka, Centar za socijalni rad, Sportski centar i Turistička organizacija opštine Trstenik kao i PPT Petoletka, PPT TMO i PPT Zaptivni elementi kao i MG Mivela.

Da bi se stekao precizniji utisak o oglašivačima na TV Trstenik tokom jula, jednom sedmično, rađen je popis komitenata koji se reklamiraju u marketinškim blokovima. I u ovom slučaju komitentni su dobro poznata preduzeća, javna ili privatna, iz Rasinskog okruga poput Mivele, kruševačkog Jugoprevoza, Sloga Medic, JAT Apartmani, Hedonist i Privredna komora Srbije (kampanja "Čuvaj Srbiju").

5. Status zaposlenih u medijima

Kako bi se stekao uvid u status i materijalna primanja zaposlenih u medijima u Rasinskom okrugu tokom juna i jula 2022. godine sprovedena je anonimna anketa u kojoj je učestvovalo 12 osoba angažovanih u medijima, iz Kruševca, Trstenika i Brusa. Anketa je bila dobrovoljna, a anketni upitnik, u kojem je bilo 13 pitanja, koja su se odnosila na status medijskih poslenika i njihove stavove popunilo je osam žena i četvorica muškaraca.

Većina anketiranih, sedmero, u medijima radi duže od 20 godina, troje od 10 do 20 godina, a po jedna osoba manje od pet godina, odnosno između pet i deset godina.

U anketi je učestvovalo sedmero novinara i novinarki, dvoje glavnih urednika, jedna urednica rubrike i dvojica tehničara.

Na pitanje o svom radnom status devetoro anketiranih, što je 75%, je odgovorilo da je u stalnom radnom odnosu, dok je troje angažovano na neki drugi način.

Na pitanje *“Koliko sati nedeljno radite?”* šestoro, dakle polovina anketiranih, je odgovorila da radi između 41 i 50 sati. Troje je odgovorilo da radi više od 60 sati nedeljno, dok dvoje radi između 31 i 40 sati.

Naredno pitanje se odnosilo na redovnost primanja nadoknade za rad. Sedmero anketiranih je odgovorilo da platu dobija uredno, svakog meseca. Dvoje anketiranih ima status volontera, dok je po jedna osoba odgovorila da *“nije primila platu nekoliko meseci”*, *“platu dobijam sa zakašnjenjem”* odnosno da *“dobija honorar po prilogu”*.

Za odgovor na pitanje *“Koliko iznosi vaša mesečna zarada?”* ponuđeno je šest opcija. Polovina anketiranih medijskih radnika odgovorila je da ima primanja do 50.000 dinara, odnosno između 40.000 i 50.000 dinara, troje ima primanja od 30.000 do 40.000 dinara, dok jedna osoba ima više od 50.000 dinara. Odgovor nije dalo dvoje anketiranih.

Ovakvi odgovori pokazuju da novinari imaju primanja niža od proseka na nivou Rasinskog okruga i gradova u kojima žive i rade. Prema podacima Zavoda za statistiku Srbije prosečna neto zarada u Rasinskom okrugu, u maju 2022. godine, iznosila je 60.510 dinara. Novinari su sa svojim zaradama za 25 do 40% ispod ovog proseka.

Devetoro anketiranih, 75%, ima plaćeno penziono i zdravstveno osiguranje. Samo jedan anketirani je odgovorio negativno, dok dvoje nije dalo nikakav odgovor.

Na pitanje *“Da li ste član nekog sindikata?”* čak 11-toro anketiranih odgovorilo je negativno, a samo jedan pozitivno, što jasno ukazuje da zaposleni u medijima nemaju puno poverenja u sindikate, ali takođe pokazuje i da sindikatima zaposleni u medijima nisu previše interesantni kao potencijalno članstvo.

Većina anketiranih novinara podržava potpisivanje kolektivnog granskog ugovora za medijske radnike. Ovaj vid zaštite zaposlenih podržava devetoro anketiranih, odnosno 75%. Samo jedna osoba je bila protiv, a dvoje bez odgovora.

Novinarke i novinare iz Rasinskog okruga pitali smo da daju svoje viđenje medija u Srbiji. Ponuđeno je više odgovora, a po anketiranima problem broj 1 medija u Srbiji je **“nekvalitetno novinarstvo, dominacija senzacionalizma i tabloidnog novinarstva”**. Ovaj odgovor je zaokružilo devetoro od dvanaestoro anketiranih.

Kao problem broj 2 novinari apostrofiraju **“Jak politički pritisak i odsustvo medijske autonomije”**. Polovina anketiranih je izabrala ovu opciju.

Ostali ponuđeni odgovori – “Nepovoljan ekonomski položaj pojačan svetskom ekonomskom krizom”, “Loša medijska politika i nezainteresovanost države za sudbinu medija” i “tehnološka zaostalost” izabrani su po četiri puta kao opcija.

Čak desetero od 12 anketiranih, odnosno više od 80%, smatra da su **“nizak društveni ugled i status profesije”** najveći problem novinarske profesije u Srbiji u ovom trenutku.

“Slabe plate” su odgovor koji je izabralo devetoro učesnika i učesnica ankete, što je 75% od ukupnog broja anketiranih.

Polovina anketiranih veruje da je **“nizak stepen profesionalizma, a pre svega nedovoljno poštovanje novinarske etike”** takođe veliki problem.

Na pitanje “Šta vidite kao glavni način da mediji poprave ekonomski položaj” četvoro je odgovorilo **“pomoć države”** i isto toliko **“inostrane donacije”**, dok je troje zaokružilo “nešto drugo”.

U jednom od odgovora je naglašeno da je način da se popravi položaj medija **“oslobađanje društva od raznoraznih stega i pritisa, što bi doprinelo da privrednici (oglašivači) slobodno biraju gde im je korisno da se oglase, umesto što to čine po diktatu, opredeljujući sredstva za podobne medije”**.

Da među novinarima ima puno dilema u kom pravcu treba da nastave ukazuju i odgovori na pitanje “Kako vidite svoju profesionalnu budućnost?”. Trećina anketiranih je najavila da će se **“baviti novinarstvom dok budem mogao-la da radim kao do sada”**. Troje je odgovorilo da će **“napustiti profesiju čim mi se ukaže prilika za bolji posao”** dok dvoje **“nema viziju svoje karijere”**.

6. Urednici i vlasnici

U periodu od juna do avgusta 2022. godine Centar za istraživačko novinarstvo Kruševac – CINK je sproveo anketu među vlasnicima i menadžerima medija. Anketirano je ukupno šestoro vlasnika i menadžera ali je “pokriveno” deset medija pošto neki rade u integrisanim redakcijama.

Odnos muškaraca i žena među anketiranimima bio je 50% - 50%, tri žene i tri muškarca.

Najviše medija, četiri, je osnovano u periodu između 1991. i 2000. godine, jedan pre 1980. godine i jedan posle 2011. godine.

Na pitanje “Koliko dugo radite u medijima?” četvoro je odgovorilo “*od 20 do 30 godina*”, a po jedan-jedna “*više od 30 godina*” odnosno “*od 10 do 20 godina*”.

Naredna tri pitanja odnosila su se na ukupan broj angažovanih osoba u medijskoj kući, broj zaposlenih i broj zaposlenih novinara. Na sva tri pitanja odgovori su bili identični. od jednog do petoro zaposlenih (angažovanih) imaju tri medija (50%), od pet do deset dva, a od 10 do 20 jedan medij.

Polovina anketiranih su u isto vreme vlasnici (suvlasnici) medija i glavni urednici. Dvoje anketiranih obavlja funkciju glavnog urednika, dok je jedan anketirani vlasnik i direktor.

Svih šest anketiranih medijskih kuća ima status samostalnog preduzeća i u privatnom su vlasništvu.

Podsećamo da se 20 od 29 registrovanih medija u Rasinskom okrugu nalazi u stopostotnom vlasništvu privatnika, prema podacima Agencije za privredne registre.

Anketa je pokazala da su sredstva iz budžeta, tačnije od konkursa za finansiranje medijskih projekata od javnog značaja, najznačajniji izvor prihoda za većinu medija i kreću se u rasponu od 50% pa do čak 99% ukupnih prihoda!

Na drugom mestu, i to u znatno manjem iznosu, od 10 do 20% su prihodi od oglašavanja, a potom samostalni prihodi i prihodi iz donacija.

Od šest anketiranih medijskih kuća samo u jednoj postoji sindikalna organizacija, ali zato svih šestoro vlasnika i menadžera podržava potpisivanje granskog kolektivnog ugovora.

Polovina anketiranih, njih troje, smatra da je najveći problem medija u Rasinskom okrugu u ovom trenutku nedovoljan broj oglašivača. Dvoje veruje da je to “*nepovoljan ekonomski položaj*”.

Na pitanje "Ko vrši najveći uticaj na rad medija u Srbiji?" troje je zaokružilo odgovor "Političari", dvoje "Niko", a jedan "Privatni vlasnici kapitala".

Vlasnici i menadžeri su u velikoj meri saglasni ko bi mogao da pomogne medijima. Na pitanje "Šta vidite kao glavni izvor pomoći da mediji poprave ekonomski položaj?" petoro je zaokružilo opciju "**Pomoć države**", dok dvoje veruje da su to "Inostrane donacije".

Zanimljiva su i lična zapažanja vlasnika i urednika medija.

"Postoji preveliki broj medija u Srbiji, koji ne mogu svi da opstanu na tržištu Pomoć države je nedovoljna i selektivna kao i pomoć stranih donatora, što prouzrokuje težak materijalni status novinara i ostalih radnika u medijima", smatra jedan od anketiranih.

"Pogubna privatizacija medija, pod okriljem UNS-a, ostavila je bez posla veliki broj medijskih radnika. U Brusu od 20 radnika JP RTV Brus, posle privatizacije 2015. godine, novinarstvom nastavila da se bavi samo jedna osoba. Svi ostali su ostali bez posla i nisu imali snage da nastave kao preduzetnici.

Sagledavajući situaciju i položaj novinara od 1999. do danas, sa sigurnošću mogu da kažem da je svakim danom sve gori i neizvesniji, a novinarstvo, u sredinama poput Brusa, vremenom je postalo ne posao kojim se obezbeđuje egzistencija već stvar ličnog izbora i entuzijazma pojedinca.

Od samog početka pogrešno koncipiran izlazak države iz vlasništva medija, preko privatizacije kojoj su kumovali upravo oni koji su bili pozvani da zaštite položaj novinara i medijskih radnika, do totalne politizacije i tabloidizacije, broj slobodnih medija je sveden na minimum, a građani, mislim pre svega oni u unutrašnjosti, ostali su ili će vrlo brzo ostati bez osnovnih lokalnih informacija.

Nezavisni lokalni mediji su jedini i pravi indikatori položaja novinara i stanja medijskih sloboda u Srbiji i zato smatram da su sva istraživanja, okrugli stolovi, anketiranja, debate, apeli, "bacanje prašine u oči" koje odlaže preduzimanje konkretnih koraka na rešavanju problema dok ne bude prekasno, jer kasno je već odavno", navodi se u jednom komentaru.

ZAKLJUČCI

- Većinu svojih prihoda, u rasponu od 50%, pa do čak 99% odsto, mediji iz Rasinskog okruga, ostvaruju na konkursima lokalnih samouprava i Ministarstva kulture informisanja.

- Velika zavisnost medija od sredstava koje dodeljuju državni organi utiče i na uređivačku politiku medija. Čak 78% objavljenih priloga odnosi se na aktivnosti lokalnih funkcionera, direktora javnih preduzeća i ustanova i državnih funkcionera. Opozicione stranke, organizacije civilnog društva, marginalizovane grupe, neformalne grupe i građanski aktivisti dobijaju jako malo prostora u lokalnim medijima. Ovakav odnos jasno pokazuje da većina lokalnih medija u Rasinskom okrugu smatra svojom obavezom da prati aktivnosti predstavnika različitih nivoa vlasti a, pre svega, lokalne.

- Skoro dve trećine medija (20 od 29) je u stopostotno privatnom vlasništvu. Manje od jedne šestine medija (pet) je u vlasništvu udruženja građana. Više od petine registrovanih medija (šest, dve medijske kuće) je u vlasništvu jednog čoveka, Radoice Milosavljevića.

- Za sufinansiranje projekata od javnog interesa iz oblasti javnog informisanja lokalne samouprave iz Rasinskog okruga troše manje od 1% godišnjeg budžeta. Ukupno je za sedam godina u Rasinskom okrugu (šest lokalnih samouprava) utrošeno u ove svrhe 109.937.500 dinara.

- Većinu sredstava na konkursima lokalnih samouprava dobijaju lokalni mediji ili mediji iz okruga. Dominira RTV Kruševac kao regionalna medijska kuća. Poseban primer "lokalpatriotizma" je Trstenik gde je RTV Trstenik dobila 93,47% ukupno raspodeljenih sredstava.

- Udeo prihoda od marketinga (oglašivača) u ukupnim prihodima medija iz Rasinskog okruga je izuzetno mali. Većina medija ima jako mali broj reklama i oglasa i najčešće su to reklame i oglasi javnih preduzeća i ustanova, lokalnih samouprava ili preduzeća koja su, na neki način, povezana sa lokalnim vlastima ili vlasnicima medija. Broj oglašivača van područja Rasinskog okruga je zanemarljiv.

- Socio-ekonomski položaj novinara angažovanih u medijima Rasinskog okruga je jako loš. Većina zaposlenih radi više od 40 sati nedeljno, primanja su redovna ali se, najčešće, kreću u rasponu od 40.000 do 50.000 dinara neto, što je za 25 do 40% manje od neto primanja na nivou okruga. Većina zaposlenih ima regulisan radni status ali niko od anketiranih nije član nekog sindikata.

- Po mišljenju novinara "nizak društveni ugled i status profesije" i "slabe plate" su najveći problemi zaposlenih u ovom sektoru.

- Kao poseban problem novinari ističu zatvorenost lokalnih i državnih institucija (lokalne samouprave, javna preduzeća i ustanove, sudovi, policija...) koje uopšte ne odgovaraju na njihove zahteve i dopise i tako ih onemogućavaju da normalno obavljaju svoj posao.

- Većina medija u Rasinskom okrugu ima manje od desetoro zaposlenih. U samo jednoj od šest anketiranih medijskih kuća postoji sindikalna organizacija mada svi vlasnici podržavaju potpisivanje granskog kolektivnog ugovora za medijske radnike.
- Polovina vlasnika smatra da najveći pritiska na medije u Srbiji vrše političari.
- Vlasnici medija smatraju da je poboljšanje ekonomskog položaja medija moguće jedino uz pomoć države. Njihovo mišljenje deli trećina anketiranih novinara.

Izvori podataka:

- Rešenja o sufinansiranju projekata radi ostvarivanja javnih interesa u oblasti javnog informisanja (Grad Kruševac, opštine Aleksandrovac, Brus, Varvarin, Čičevac i Trstenik za period 2015.-2021. godina),
- Rešenja konkursa Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije u oblasti javnog informisanja za period od 2015. do 2021. godine,
- BIRN: Baza podataka o javnim konkursima u oblasti javnog informisanja, kulture, civilnog društva i omladine,
- www.finansiranjemedija.rs